

Jeney Anna

Farkas Judit: *Ardzsuna dilemmája* | Reszocializáció és legitimáció egy magyar Krisna-hitű közösségben¹

Farkas Judit *Ardzsuna dilemmája* című kötete a magyarországi Krisna-hívókról szól. A könyv a Krisna-hitre térők kultúraváltását emelve a középpontba széleskörűen és alaposan írja le magát a vallást és tagjait, ezzel egyedülálló bemutatását adva a közösségnek. A recenzióban néhány bevezető gondolat után Farkas Judit munkásságáról írok, majd néhány kapcsolódó szakirodalmat említek meg. Azután az egyes fejezetek tartalmát ismertetem röviden, néhány fogalmat kiemelve. Ezt követően kiemelek néhányat a könyv jellemzőiből, lehetséges ajánlással zárva az ismertetést.

A Krisna-hit egy indiai, hinduizmusból eredeztethető vallás, ami vallásszociológiai szempontból új vallási mozgalomnak tekinthető. Magyarországon a huszadik század végén jelent meg és vált egyházzá. A szerző a Krisna-hívók egyik, főleg városban élők közösségében kutatott. A könyv a Krisna-hit általános bemutatása után, annak elsajátításával és az ahhoz való alkalmazkodással foglalkozik, vagyis a részocializációval és a legitimációval. A Krisna-hit nemcsak egy vallási közösséget, hanem egyben egy életmódközösséget is létrehoz, így a „megtérőknek” nemcsak az indiai valláshoz, hanem az indiai életmódhoz is alkalmazkodniuk kell, ezt a folyamatot pedig részocializációnak is lehet nevezni.² Ugyanakkor ahhoz, hogy mindez egy Indiától különböző országban megvalósulhasson, a vallást és az életmódot is a magyarországi viszonyokhoz kellett igazítani, vagyis szükség volt a Krisna-hit magyarországi legitimációjára.

A szerző a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán tanult kulturális antropológia, néprajz és magyar szakon. A Krisna-hívók közösségében nagyjából tíz éven keresztül kutatott. Az *Ardzsuna dilemmája* kötet megjelenítése előtt több tanulmányt írt a Krisna-hívókról, mindennapjaik egy-egy aspektusáról. Az *Ardzsuna dilemmáját* a disszertációjához kötődően írta, s végül 2009-ben jelent meg, az író első könyveként, és

¹ Farkas Judit (2009): *Ardzsuna dilemmája*. L'Harmattan, Budapest

² Farkas Judit részocializációnak nevezi a Krisna-hitre térők kultúraváltásának folyamatát, hiszen egy számukra új kultúrát elsajátítva kell újraszocializálódniuk a hívóknak, amelynek része többek között egy új világkép, értékrendszer és életmód átvétele is.

a Kultúrák Keresztútján sorozat 11. részeként. Később a Krisna-hívő közösség kutatásán túl foglalkozott az ökológia és a társadalom kapcsolatával, kutatott ökofalvakban, alternatív életmód-közösségekben Magyarországon és Indiában egyaránt.

Magyarországon az elmúlt években számos Krisna-hívőkről szóló kutatás készült, kedvelt témája ez az egyetemi hallgatóknak is. A legátfogóbb talán Kamarás István *Krisnások Magyarországon* című könyve,³ /míg m/Meglátásom szerint Farkas Judit kutatását az teszi kiemelten fontossá, hogy az itt recenzált kötete, Kamarás István műve mellett, az egyik legjelentősebb alkotássá vált a magyarországi Krisna-hívő közösségről.

Az első fejezet a történeti előzményekről szól, amelyek segítenek az olvasónak kontextusba helyezni a Krisna-hitet. Ez a fejezet a laikusok számára is érthetően mutatja be a magyarországi Krisna hitéletet, illetve hasznos információkkal szolgál a kutatóknak a további munkához is. A könyv /előre haladva/ felvázolja a Krisna-hit hinduizmuson belüli elhelyezését, /a/ nyugati elterjedését, és a magyarországi közösség kialakulását is. Részletesen és alaposan ismerteti a Krisna-hit és a hozzá kapcsolódó indiai kultúra történetét. A könyv második fejezetében Farkas Judit széleskörűen áttekinti a Krisna-hittel kapcsolatos nemzetközi és magyar szakirodalmakat, a Krisna-hit társadalomtudományi megközelítéseit, vallásszociológiai besorolásait, és a hozzá kapcsolódó problémákat, kérdéseket is. A harmadik fejezet a kutatás lehetőségeiről szól; a kutatás lehetséges módszereiről és forrásairól. A szerző alapvetően kulturális antropológiai módszerekkel dolgozott, 1999 óta végzett résztvevő megfigyelést a Krisna-hithez köthető helyszíneken és eseményeken. Emellett nemcsak interjúkat készített, hanem a Krisna-hitet tárgyaló irodalmat is feldolgozta. /irodalmakat is feldolgozta/. Ezen belül egyrészt használta a Krisna-tudat elsődleges írott forrásait, tehát a Krisna-hívők saját szövegeit a vallásról, például az indiai szentírásokat és a tanítók könyveit. Másrészt használt másodlagos irodalmakat is, tehát a Krisna-hívőkről szóló tudományos munkákat. A negyedik fejezet témája a Krisna-hívő egyház felépítésével, tevékenységeivel kapcsolatos, az ötödik fejezet pedig a világgéppel és az életmóddal, így az író ezeken keresztül is bevezet a Krisna-hívő közösség megismerésébe. Majd a hatodik fejezetben mutatja be a közvetlenül vizsgált közösséget, ír a magyarországi közösség kialakulásáról, szervezeti felépítéséről és a tagság

³ Kamarás István (1998): *Krisnások Magyarországon*. Iskolakultúra, Budapest

sokszínűségéről is. A hetedik fejezet szól a Krisna-hitre térők reszocializációjáról. A fejezet elméleti keretét Berger és Luckmann tudásszociológiai elméletei adják.⁴ Eszerint az ember szocializációjának kulcsa az, hogy mennyire sikerül elsajátítania az adott közösség társadalmi valóságát, jelen esetben a Krisna-hit által kínált valóságot. Mivel a Krisna-hívők döntő része nem beleszületett a közösségbe, hanem felnőttként vált Krisna-hívővé, nem a gyerekkori, elsődleges szocializációja során, hanem egy felnőttkori, újólagos szocializáció során sajátítják el a Krisna-hit tanításait és szabályait. Ezt az újólagos szocializációt nevezik reszocializációnak is.⁵ Erre a kultúra-elsajátító folyamatra azért is van szükség, mert a Krisna-hit szokásai szigorúak, és /általában/ nagyon eltérőek a magyarországi többségi társadalomban elterjedt szokásoktól, így nagy változtatásokat várnak a kultúraváltóktól. A folyamat megkönnyítése érdekében léteznek különféle intézményes keretek, ezekből jó néhányat a szerző részletesen és alaposan bemutat az olvasó számára. Sorra veszi a kultúraváltást segítő tényezőket, például a Krisna-hitben fontos tanító és tanítványi kapcsolatokat, a kultúra elsajátítását segítő különféle rendszereket és csoportokat, a különféle szertartások jelentőségét, és a nyelvhasználat szerepét. Végül a nyolcadik fejezet témája a Krisna-hit és a Krisna-hívők alkalmazkodása. Farkas Judit leírja, hogy a Krisna-hit magyarországi alkalmazhatóságához egyrészt szükséges a vallás bizonyos módosítása, másrészt a tagoknak is változtatni kell korábbi életükön/höz képest/. Ezeket a módosulásokat több példán keresztül mutatja be, például az emberen, az otthonon és a táplálkozáson szükséges változtatásokon keresztül. Ebben a fejezetben ír „Ardzsuna dilemmájáról”. Ardzsunának, a védikus történetek egyik hősének története párhuzamba állítható a Krisna-hit modern, nyugati világbeli gyakorlásának legitimációs problémáival. A dilemma lényege, hogy hogyan lehet legitim módon követni a szentírások előírásait akkor, amikor az adott körülmények miatt nem lehet teljes mértékben követni. Farkas Judit részletesen felvázolja a legitimáció módszereit, rávilágítva például a guruk szerepére, a védikus szentírások modern értelmezésének bemutatásával.

A kötet összeszedett és rendszerezett módon foglalja össze a Krisna-hitet. Jól strukturáltan mutatja be a vallást általánosságban, majd a reszocializáció és a

⁴ Berger, Peter L. – Luckmann, Thomas (1998): A valóság társadalmi felépítése. Tudásszociológiai értekezés. Jászöveg Műhely Kiadó, Budapest

⁵ Berger és Luckmann reszocializációnak a gyerekkori, elsődleges szocializáció során elsajátított valóság megkérdőjelezésével, és egy új valóság felépítésével járó folyamatot nevezte, amelyre a vallási konverzációt az egyik legjobb példának tartották (Berger–Luckmann 1998:216-224).

legitimáció témáját is. Az olvasmányos megfogalmazás sokat segít a szöveg megértésében. A mű megértését számtalan lábjegyzet is segíti. A könyvnek a megfogalmazásán túl a formai megjelenése szintén igényes. Jól megszerkesztett, a tördelése áttekinthető. Pont ezért meglepő, hogy a fejezetek nincsenek megszámozva, az író csak a bevezetőben utal számokkal az egyes részekre, Így/mely/ megnehezíti az olvasást. A kötetben ismertetett és a könyv végén felsorolt irodalomjegyzék tükrözi a kutató olvasottságát és tájékozottságát a témában, mind a magyar nyelvű, /és/ mind a nemzetközi irodalmat tekintve. Emellett a kötetet néhány melléklet színesíti, ahol az idegen kifejezésekről, az interjúalanyokról és a Krisna-hívők nyelvhasználatáról találhatunk információkat, ami fényképekkel és alaprajzokkal egészül ki.

A kutatás központi témája, a reszocializáció, is egy különleges pozícióba helyezi a kutatót a közösségben. Ahogy a megtérő fokozatosan ismeri meg a Krisna-hívő kultúrát, a kutató is hasonló módon fokozatosan fedezi fel azt. Bár vannak fontos különbségek, például az, hogy a kutató részesül beavató szertartásokban, de nem kötelező számára a vallás szabályainak betartása, és bizonyos helyzetekből ki van zárva. Ugyanakkor a nyelvhasználat elsajátítása, a viselkedés megtanulása, a tanítások megismerése azonos /hasonló/ módon történhet. Ezek bemutatásával az olvasót is bevonja a Krisna-hit fokozatos megismerésébe.

Farkas Judit könyve egyaránt íródott társadalomtudósoknak és laikusoknak, ezáltal érdekes lehet mindenki számára, akik valamilyen módon érdeklődnek a Krisna-hit iránt. Könnyen érthető és befogadható bemutatás ez, ugyanakkor jó bevezető azok számára, akik most kezdenek megismerkedni a vallással, de komolyabban szeretnének foglalkozni vele, továbbá alaposága és részletessége miatt azok számára is hasznos információkkal szolgálhat, akik már ismerik valamennyire a Krisna-hitet.

Az író megemlíti, hogy a kötet más alternatív vallás- és életmódközösségek kutatásához is hasznos lehet. Véleményem szerint a könyv egyrészt közérthetően bevezet a magyarországi Krisna-hívő közösség általánosabb megismerésébe, másrészt részletesen informál a reszocializáció, a legitimáció, és az alkalmazkodás problémájáról, így ajánlott a Krisna-hit iránt általánosságban érdeklők számára is, és azok számára is, akik egy-egy speciálisabb kérdést szeretnének mélyebben megismerni a Krisna-hiten belül.

Felhasznált irodalom

1. Berger, Peter L. – Luckmann, Thomas (1998): A valóság társadalmi felépítése. Tudásszociológiai értekezés. József Műhely Kiadó, Budapest
2. Farkas Judit (2009): Arzsuna dilemmája. L'Harmattan, Budapest
3. Kamarás István (1998): Krisnások Magyarországon. Iskolakultúra, Budapest